

Dokumentjakt i skredgroppa

Romerikes Blad

Metoderapport SKUP 2022

Innsendere:

Martin Holterhuset, Hans Olav Nyborg, Bjørn Ivar Bergerud, Siren Gunnarshaug og Kjell Aasum.

Takk til: Alle våre kollegaer som har bidratt til dekingen av skredkatastrofen i Gjerdrum. En spesiell takk til Rune Fjellvang, Steffen Fjærvik, Amedia Teknologi og våre dyktige fotografer.

Redaksjon:

Romerikes Blad
Roseveien 1
2007 Kjeller

Kontaktinformasjon:

Lars Lier
konstituert ansvarlig redaktør
lali@rb.no
918 34 868

Publisert:

Fra 30. desember 2020 til 29. september 2021.

Forsidebilde:

Skredgropa i Gjerdrum, fotograf Vidar Sandnes

Innhold

Innledning	4-5
Slik ble arbeidet organisert	6
Kartlegging	7-8
Bruken av eget arkiv	
Skogen som forsvant	
Konsekvenser ved store terrengendringer	
Tidligere bekymringsmeldinger	
Kompleksiteten	9
Kvalitetssikring – ekstern ekspertise	
Å forstå fagspråket	
Metode	10-16
Innsyn	
Muntlige kilder	
Dokument-slippet	
Egen «database»	
Feilkilder	
Å lete etter nåla i høystakken	
Målrettede søk ga resultater	
Kommunen innrømmer saksbehandlingsfeil	
Hvordan utviklet skredet seg?	
Vått, mildt og telefritt – den utløsende årsaken	
Først med skredgranskernes konklusjon	
Granskning og etterforskning	
Etiske vurderinger	17
Erfaringer	17
Publiseringsliste	18

Innledning

Natt til 30. desember 2020 gikk det et større kvikkleireskred i Ask sentrum i Gjerdrum. 1,3 millioner kubikkmeter masse ga etter og raste ut.

14 bygninger med 31 boenheter forsvant i skredet. Det ble satt i gang en omfattende redningsaksjon hvor over 1.600 personer ble evakuert fra hjemmene sine.

Ti personer og et ufødt barn mistet livet.

Med landets største kvikkleireskred i moderne tid som utgangspunkt, startet Romerikes Blad et omfattende gravearbeid, samtidig som den løpende nyhetsdekningen pågikk for fullt.

Dette er ikke en rapport om hva Romerikes Blad gjorde i dagene etter at det smalt, men en redegjørelse om hvordan RB som lokalavis brukte undersøkende journalistikk og for oss helt nye metoder i jakten på årsaken til skredet.

Gjennom et samarbeid mellom interne krefter, eksperter i konsernet og ekstern kompetanse fant vi en metode å håndtere tusenvis av dokumenter på. Dette gjorde at vi kunne være nyhetsledende fra tidlig fase i det som er den største katastrofen på Romerike i moderne tid.

Klassisk kildearbeid, innsynsbegjæringer og egne arkivsøk var viktig i den første fasen av vårt undersøkende, journalistiske arbeid – på jakten etter hva som forårsaket katastrofen.

7. januar, en drøy uke etter at kvikkleireskredet ble utløst, startet Gjerdrum kommune å publisere tusenvis av dokumenter på sin hjemmeside.

Hvordan skulle en relativt liten redaksjon, som samtidig brukte nesten alle ressurser på breaking news fra Ask, håndtere en slik dokumentmengde – vel vitende om at mange svar kunne ligge der?

Løsningen, og vår viktigste metode, ble å finne et system hvordan vi systematisk og effektivt kunne gjennomgå den enorme mengden dokumenter. Metoden var helt avgjørende for oss i den undersøkende delen av jobben.

Da Gjerdrum kommune startet publiseringen av 9.000 PDF-filer hadde vi løsningen klar for hvordan dette kunne gjøres. Med hjelp av datakyndige i RB, i konsernet og eksternt brukte vi en Google-funksjon som utgangspunkt for å bygge opp vår egen søkbare database.

Da det regjeringsoppnevnte ekspertutvalget i slutten av september 2021 la fram sin konklusjon om årsaken til kvikkleireskredet, kunne Romerikes Blad vise til ni artikler som konkret omhandlet deler av den sammensatte årsaken til skredet.

Vårt mål har fra starten vært å peke på mulige årsaker og sammenhenger som førte til skredet, men ikke å konkludere – det har vi overlatt til ekspertutvalget.

Dette skriver ekspertutvalget i sin rapport om årsaken til skredet:

«Utvalget mener at kvikkleireskredet startet i skrånningen vest for Holmen, før det forplantet seg bakover og sideveis og videre mot nord inn i boligområdet Nystulia. Utvalget mener at skredet ble forårsaket av Tistilbekkens erosjon i skråningsfoten vest for gården Holmen over flere år.

Utvalget mener at flere typer menneskelig påvirkning har virket i samme uheldige retning for Tistilbekkens løp, vannføring og tilstand. En ødelagt bekkelukking, i samspill med urbanisering og terrengendringer som ga flere små vannføringstopper og høyere vannhastighet, bidro til økt erosjon i Tistilbekken.

Utvalget anser den våte og uvanlig milde høsten 2020 som den utløsende faktoren for skredet. Mye og langvarig nedbør ga høyt poretrykk i leira nede i østskrånningen til Tistilbekken».

RB hadde på dette tidspunktet omtalt problemene med erosjon fra Tistilbekken, de store nedbørsmengdene i 2020, urbanisering og terrengendring i området og at skredet ble utløst syd i skredområdet og bredte seg nordøstover.

Mange måneders tett kildepleie viste seg å være gull verdt, da vi som første avis – én time før utvalget la fram sin konklusjon – kunne avsløre hovedinnholdet i rapporten.

Slik ble arbeidet organisert

Kort tid etter at skredet gikk i Gjerdrum, forsto nyhetsledelsen i Romerikes Blad at det måtte settes opp en tydelig struktur for det videre arbeidet. Det ble besluttet å jobbe på fire områder:

Breaking news

Pressekonferansene, leteaksjonen, ordføreren, de som leder arbeidet, live og video.

Skjebner og menneskehistorier

Jakten på de dramatiske historiene. Hvem er de savnede? Har vi bildene? Hvor bodde de? Hvem er de pårørende?

Skredet, bakgrunn og kritikk

Hva har skjedd? Hvorfor skjedde det? Hva er gjort i området tidligere?

De evakuerte

Hvem er de? Hva slags tilbud har de? Hvor bor de nå? Hvilke historier har de å fortelle? Hva trenger de?

I en tidlig fase etter skredet hentet RB inn pensjonist Rune Fjellvang som har bred naturkunnskap og som også har dekket tidligere kvikkleireskred på Romerike. Han jobbet sammen med gruppa som fra dag én jobbet med å finne skredårsaken.

Gruppa som har jobbet undersøkende etter skredet har til enhver tid bestått av minimum tre personer. Av ulike årsaker var det flere utskiftninger i gruppa ganske tidlig. Nevnte Fjellvang sitt midlertidige engasjement ble også avsluttet i løpet av januar.

I flere måneder jobbet enkelte i gruppa på heltid med sakskomplekset i Gjerdrum og da i hovedsak med å finne mulige forklaringer på hva som var årsaken til kvikkleireskredet.

Kartlegging

For at kvikkleireskred skal kunne utløses kreves det en menneskeskapt eller naturlig årsak.

Menneskeskapte årsaker kan være terrenginngrep med fylling eller utgraving av masse, rystelser fra sprengning eller anleggsarbeid.

Naturlige årsaker kan være erosjon, økt nedbørsbelastning eller rystelser fra jordskjelv.

Med dette som utgangspunkt startet vi arbeidet med jakten på hva som kunne være den utløsende årsaken til skredet.

Bruken av eget arkiv

Umiddelbart tok vi i bruk vårt eget arkiv for å få en oversikt over hvilket arbeid i området vi tidligere hadde omtalt. Slik startet arbeidet med å kartlegge hvilke menneskeskapte årsaker som kunne være årsaken til skredet.

Med enkle søk kunne vi finne fram til hvilke prosjekter i og rundt Ask sentrum som kunne være relevante i denne sammenhengen.

Kartet ovenfor viser hvilke gravearbeider, terrenginngrep og masseforflytninger som hadde blitt utført i nærheten av skredområdet de siste 15-20 årene.

Kartet, som var klart allerede 5. januar, ga oss et godt utgangspunkt for det videre arbeidet med jakten på årsaken til skredet.

Skogen som forsvant

Gjennom kartleggingen av området ble det tidlig klart for oss at det hadde vært gjort mange og omfattende inngrep i området.

For 20 år siden var arealene sør for skredområdet dekket av jorder og skog. Gjennom å studere flyfoto (eget arkiv, Norge i bilder og 1881) fra ulike år, kunne vi se de store forandringene som hadde skjedd.

Det som tidligere hadde vært et skogsområde og en ravinedal var i løpet av få år blitt totalforvandlet. Trærne var hugget ned og bulldosere hadde planert ut høydeforskjellene i landskapet.

Konsekvenser ved store terrengendringer

Hvordan hadde disse forandringene i terrenget påvirket stabiliteten i området? Kunne dette være en medvirkende årsak til katastrofen?

I jakten på svar intervjuet vi en rekke ekspertkilder som ikke utelukket at terrengforandringene kunne være én av årsakene til skredet.

Geologiprofessor Helge Hellevang ved Universitetet i Oslo (UiO) uttalte¹ at utbygginger – som eksempelvis den i skredområdet – endrer vannbalansen i et område, noe som potensielt skaper kvikkleire og skredfare over tid.

Hellevang påpekte også at man i utbyggingssaker ofte kun så på enkelttiltak og ikke helheten. Dette mente professoren at kunne påvirke stabiliteten i leira negativt.

Tidligere bekymringsmeldinger

Allerede dagen etter skredet kunne RB fortelle om hydrogeolog Steinar Myrabø sine bekymringer for tilstanden i Nystulia i 2008.

– Bekken gravde seg flere meter ned i kanten av et område som altså hadde kjent høy faregrad for kvikkleireskred, uttalte Myrabø til RB 31. desember 2020².

Allerede 5. januar – før kommunen hadde publisert sine dokumenter – kunne RB presentere bildene fra området som tydelig viste det Myrabø hadde fortalt om noen dager tidligere³. Bildene viste hvordan vannet hadde gravd seg ned i terrenget i området som nå lå begravd i skredmasser.

Dette var den første klare indikasjonen på hvor årsaken til katastrofen kunne ligge. Senere skulle det vise seg at nettopp erosjon i Tistilbekken var hovedårsaken til skredet.

¹ <https://www.rb.no/skogen-som-forsvant/s/5-43-1503655>

² <https://www.rb.no/steinar-kom-med-klare-advarsler-allerede-i-2008/s/5-43-1497747>

³ <https://www.rb.no/her-er-bildene-hydrogeologen-mener-varslet-om-fare-for-leirskred/s/5-43-1499757>

Kompleksiteten

Kvalitetssikring – ekstern ekspertise

Ganske umiddelbart etter at katastrofen inntraff begynte det å komme inn tips på e-post og telefon fra personer som mente de kunne ha sett, hørt eller opplevd noe mistenkelig i forkant av skredet.

Kvikkleire og skred var et tema vi manglet kunnskap om. Derfor fant vi ganske raskt ut at vi måtte knytte til oss ekstern ekspertise på området.

Gudmund Reidar Eiksund er professor og faggruppeteleder i geoteknikk ved NTNU. Han sa seg villig til å være en sparringspartner for oss i arbeidet med skredet i Gjerdrum. Hvis det var noe vi lurte på, eller var usikre på, tok vi en telefon til professoren. Etter samtaler med Eiksund la vi bort flere tips som for oss umiddelbart hørt relevante ut i jakten på årsaken.

Gjennom et et digitalt møte med Norges vassdrags- og energidirektoratet i februar, hvor regiondirektør Toril Hofshagen og sikringstekniker Paul Christen Røhr deltok, fikk vi mer kunnskap om kvikkleire og tilhørende temaer. Møtet ga oss verdifull kunnskap i det videre arbeidet.

Å forstå fagspråket

Kort tid etter skredet offentliggjorde Norges Geotekniske Institutt (NGI) flere rapporter og vurderinger⁴ om arbeidet de hadde gjort i skredområdet i forbindelse med utbyggingen av boligområdet Nystulia. De la senere også ut dokumenter fra flere prosjekter de hadde vært involvert i.

Fagspråket i geotekniske rapporter er komplisert og ikke uten videre lett å forstå. Vi har brukt mye tid på å forstå rapportene og forenkle språket, slik at våre lesere skulle kunne henge med i det som i utgangspunktet er komplisert materiale å formidle.

Hva er et områdeskred? Hva betyr poretrykk? Hva er soneavgrensning og faregradsklassifisering?

Betegnelser og faguttrykk som dette ble det nødvendig for oss å forstå da vi skulle tolke eller formidle fra fagrapporter.

4

<https://www.ngi.no/Nyheter/Aktuelt-fra-NGI/NGI-offentliggjor-rapporter-om-grunnundersokelser-geotekniske-vurderinger-og-sikringstiltak-i-skredomraadet-i-Gjerdrum>

Metode

Vår klare ambisjon med dette arbeidet har vært å peke på mulige årsaker og sammenhenger som førte til skredet.

I jakten på flest mulig opplysninger som kunne lede oss i retning av årsaken til hva som utløste skredet, brukte vi i hovedsak kjente og tradisjonelle journalistiske metoder, men også en nyvinning i vår redaksjon.

Innsyn

Klokka 11.58 onsdag 30. desember 2020 sendte journalist Bjørn Ivar Bergerud den første innsynsbegjæringen fra RB til Gjerdrum kommune etter skredet:

«Romerikes Blad ber med dette om innsyn i alle dokumenter som omhandler utbyggingen i det aktuelle rasområdet på Ask i Gjerdrum kommune. Dette inkluderer alle egne rapporter, eksterne rapporter, kommunale saksdokumenter og vedtak. Vi ber særlig om at alle rapporter fra NGI, NVE og lignende instanser blir oversendt. Vi ber om samtlige dokumenter fra før utbyggingen startet og fram til dags dato.»

I de påfølgende dagene sendte vi flere målrettede innsynsbegjæringene til kommunen:

- 1. januar ba vi om innsyn i alle dokumenter som omhandler golfbanen, inkludert alle reguleringsplaner, interne og eksterne rapporter, kommunale saksdokumenter og vedtak.
- 11. januar ba vi om innsyn i alle dokumenter som er sendt til og fra ordfører og kommunedirektør som omhandler kvikkleireskredet i Gjerdrum fra 30. desember til d.d.

Vi har også bedt om innsyn i blant annet rapporter, analyser, anbudsdokumenter, kontrakter, logger, avviksmeldinger, kommunens kriselogg og kommunes postlister.

Muntlige kilder

Fra 30. desember 2020 og helt fram til Gjerdrum-utvalget presenterte skredårsaken, har Romerikes Blad hatt tett, muntlig dialog med en rekke kilder.

Blant de viktigste har vært leder av Gjerdrum-utvalget, Inge Ryan, utbyggeren i Nystulia, Odd Sæther, leder for plan, oppmåling og bygg i Gjerdrum kommune, Berit Adriansen og regionsjef i NVE, Toril Hofshagen.

I jakten på skredårsaken har vi også snakket med sentrale personer i utbyggingsprosjekter på Ask, grunneiere, fagpersoner i kommunen, NGI, NVE, professorer og andre eksperter på geologi, geoteknikk og hydrologi.

Dokument-slippet

7. januar startet kommunen publisering av dokumentasjon fra plan- og byggesaker i området som var berørt av raset⁵. I første omgang ble det offentliggjort om lag 1.000 dokumenter fordelt på 500 filer.

Totalt ble det publisert 9.000 PDF-filer fra Gjerdrum kommune. I tillegg la både NGI og NVE ut dokumenter.

Dokumentene som ble offentliggjort for allmennheten var i hovedsak byggesakspapirer, reguleringsplaner, geotekniske dokumenter og tilsynsrapporter.

En slik mengde dokumenter virket i utgangspunktet uoverkommelig å håndtere på så kort varsel. Meldingen om offentliggjøringen av dokumentene kom samme dag som de ble publisert.

Spørsmålet var hvordan vi systematisk kunne gå gjennom og kartlegge det svært omfangsrike innholdet med den korte tiden vi hadde til rådighet?

Egen «database»

Konsulent, mangeårig journalist og foredragsholder Steffen Fjærvik kom med forslaget til løsning som vi falt ned på. Fjærvik – som noen måneder tidligere hadde hatt en forelesningsserie om hverdagsgraving i redaksjonen – foreslo at vi burde etablere et eget søkesystem basert på et tillegg i Chrome-nettleseren som heter Down Them All! Dette tillegget gjør at man kan laste ned alle dokumentene som ligger lenket på et nettsted.

Vår egen “dataekspert” og fotosjef Hans Olav Nyborg foreslo at vi burde laste ned alle dokumentene på en lokal PC, for deretter å laste de opp på Google Disk.

Google Disk har en tekstgjenkjenningssfunksjon kalt OCR (Optical Character Recognition). Det er en teknologi som gjør at tekst fra bilder og PDF-filer kan leses og konverteres til et søkbart og redigerbart dokument.

På denne måten ville vi kunne søke i PDF-filene. Samtidig gjorde vi oss ikke avhengig av kommunens hjemmeside, som vi på et tidspunkt fryktet kunne «knele» på grunn av stor pågang.

Tekstgjenkjenningssfunksjonen til Google skulle imidlertid vise seg at i utgangspunktet var for treg for vårt vedkommende. Årsaken var den store mengden dokumenter som programmet skulle gjøre søkbare.

⁵ <https://www.gjerdrum.kommune.no/aktuelt/starter-publisering-av-dokumenter/>

Med hjelp fra Amedia Teknologi fikk vi installert et programtillegg som gjorde at indekseringen av dokumentene gikk mye raskere enn det som var Google sin standard.

Dette ble viktig for RB både med tanke på egen tidsbruk, men ikke minst med tanke på nyhetskampen mot andre medier.

Gjennom vår egen database med kommunens dokumenter kunne vi nå søke på nøkkelord og emner som var relevante for oss i de ulike sakene vi jobbet med.

Ved å søke på for eksempel «*Tistilbekken*», «*erosjon*» eller andre sentrale nøkkelord knyttet til skredkatastrofen, fikk vi raskt en oversikt over dokumentene vi trengte i arbeidet med de ulike sakene. Metoden sparte oss for betydelige arbeidsmengder og gjorde at vårt arbeid ble mer spisset og konkret.

Dokumentene fra kommunen ble publisert fortløpende. Samme dag som publiseringen startet laget vi en mappestruktur hvor dokumentene ble sortert ut i ulike kategorier. Slik kunne vi manøvrere oss fram til riktige dokumenter dersom vi ikke hadde noen konkrete nøkkelord å søke med.

Delt med meg > DOKUMENTBASE GJERDRUM KOMMUNE ▾ 👤

Navn ↑	Eier	Sist endret
BYGGESAKER	Hans Olav Nyborg	7. jan. 2021 Hans Olav Nyborg
DETALREGULERING	Hans Olav Nyborg	7. jan. 2021 Hans Olav Nyborg
GEOTEKNISKE DOKUMENTER - ASK SENTRUM	Hans Olav Nyborg	13. jan. 2021 Hans Olav Nyborg
REGULERINGSPLANER	Hans Olav Nyborg	7. jan. 2021 Hans Olav Nyborg
ROTERTE DOKUMENTER - AUTOBATCH	Hans Olav Nyborg	7. jan. 2021 Hans Olav Nyborg
TILSYNSRAPPORTER	Hans Olav Nyborg	4. feb. 2021 Hans Olav Nyborg
USORTERT ALLE DOKUMENTER	Hans Olav Nyborg	28. jan. 2021 Hans Olav Nyborg

Gjennom dokumentetsøkene fikk vi også tilgang til nye kilder, et innblikk i kommunes rutiner og tidligere arbeid, og hvilke selskaper som tidligere har vært inne i området. Dokumentene hjalp oss med å etablere en tydelig tidslinje for hva som hadde skjedd i området.

Feilkilder

Da Gjerdrum kommune publiserte sine dokumenter, var det en struktur på disse som medførte utfordringer for oss.

Uten en tydelig mappestruktur på kommunens hjemmeside, ble det vanskelig å holde oversikt over hvilke dokumenter vi allerede var i besittelse av, og hvilke som var nye. Dette medførte noe unødvendig dobbeltarbeid.

En del av dokumentene som ble publisert, var scannet inn «feil vei». Konsekvensen av dette ble merarbeid i form av å «snu» dokumentene, slik at de ble søkbare – på lik linje med resten av innholdet i databasen.

Å lete etter nåla i høystakken

Da Gjerdrum kommune begynte publiseringen av dokumentene fra sitt arkiv, visste vi i utgangspunktet lite om hva som ville komme.

Kommunen fortalte at de til sammen ville tilgjengeliggjøre mellom 5.000 og 10.000 dokumenter. Da de første dokumentene ble publisert var ikke det endelig omfanget klart.

Det var imidlertid klart at det i hovedsak ville være reguleringsplaner, plan- og byggesaksdokumenter, tilsynsrapporter og geotekniske dokumenter som ville offentliggjøres.

Fantes det noe i disse dokumentene som kunne lede oss fram til det vi var på jakt etter: Skredårsaken?

Det fikk vi ganske raskt bekreftet at det gjorde.

Målrettede søk ga resultater

På bakgrunn av hydrolog Steinar Myrabø sin bekymringsmelding om erosjon i Tistilbekken i 2008, ble det tidlig klart for oss at bekken, som tidligere hadde rent gjennom skredområdet, var spesielt interessant å se nærmere på.

Gjennom søk i databasen fant vi flere interessante rapporter og kartlegginger av vassdragene i skredområdet.

8. januar, dagen etter at de første dokumentene ble publisert, kunne RB fortelle om en rapport fra 2009 som karakteriserte Tistilbekken som svært erosjonsutsatt.

«Overvannet fra store deler av Ask sentrum drenerer ut til Brådalsbekken og Tistilbekken som er svært erosjonsutsatte. Det var vært en økende tendens til erosjon/graving i disse bekkene i takt med at Ask sentrum har blitt urbanisert» sto det i rapporten.

Hvordan hadde Gjerdrum kommune fulgt opp rapporten de selv hadde bestilt?

Det kunne de ikke svare på. Kommunen henviste på det tidspunktet til at de for øyeblikket jobbet med å finne fram dokumentasjon og publisere dokumenter fra ulike plan- og byggesaker fra området som var berørt av skredet.

Kommunen hadde også i 2019 fått utført en kartlegging av kritiske punkter i bekker og vassdrag. Delen som ble kartlagt ble karakterisert som erosjons- og rasutsatt.

Kommunen uttalte at kartleggingen skulle følges opp gjennom kommuneplanen og at det var første steg på veien til å gi dem mandat til å gjøre sikringstiltak – også på privat eiendom.

Kommunen innrømmer saksbehandlingsfeil

Allerede i begynnelsen av januar fortalte styreleder Ove Silkoset i Gjerdrum golfklubb at de flere ganger hadde varslet kommunen om overvann på banen og erosjonsproblemer i Tistilbekken.

Uttalelsene – og det faktum at golfbanen inngikk i oversikten vår over terrenginngrep som var blitt utført i skredområdet – gjorde at vi ønsket å se nærmere på hva som ble gjort den gangen den ble etablert.

Da reguleringsbestemmelsene for utbyggingen av golfparken ble lagt ut til offentlig ettersyn i 2004, kom det inn flere uttalelser. Det gikk blant annet på at utbyggingen skulle hindre endrede flomforhold og økt erosjon i området.

På bakgrunn av høringsuttalelsene ble det lagt inn flere endringer i reguleringsbestemmelsene for utbyggingen av golfparken. Én av dem var et krav om at det skulle foreligge en geoteknisk vurdering og en hydrologisk vurdering før det ble gitt byggetillatelse.

Dette syntes vi var interessant og ville undersøke nærmere. Etter å ha gjort målrettede søk i databasen klarte vi ikke finne den hydrologiske vurderingen som det ble stilt krav om at skulle utarbeides.

Dette syntes vi var rart, spesielt med tanke på at vi i det samme søket fikk opp dokumenter hvor kommunens saksbehandler etterlyste nettopp den hydrologiske vurderingen.

Ansvarlig søker for utbygging kunne ikke finne den hydrologiske vurderingen da vi etterspurte den. Det kunne heller ikke kommunen.

Den manglende vurderingen gjorde at Berit Adriansen, virksomhetsleder for plan, oppmåling og bygg i Gjerdrum kommune, innrømmet at kommunen hadde begått saksbehandlingsfeil og at de aldri skulle gitt klarsignal til bygging av golfparken.

Hvordan utviklet skredet seg?

Det ble relativt tidlig brakt på banen flere teorier om hvor skredet kunne ha startet og hvordan det utviklet seg.

Flere eksperter mente skredet kunne ha startet langt unna boligområdet Nystulia som hadde rast ut. En av hypotesene som ble lansert var at skredet kunne ha startet på et lavt punkt i en av ravinene.⁶

Hvordan kunne vi undersøke dette nærmere?

Vi bestemte oss for å kontakte selskapene som vi visste hadde innretninger i området som ble påvirket av skredet: Vann- og avløpsledninger, høyspentledninger, basestasjoner og alarmsystemer.

Da vi hadde fått innsyn i avviksmeldinger og logger visste vi blant annet når høyspentnettet kortsluttet og vanntrykket falt. Fra politiet ba vi om å få tidspunktet for det første nødanropet de mottok fra Gjerdrum.

Gjennom å lage en sammenstilling av disse dataene, og plote posisjonene til de ulike innretningene inn på et kart, fikk vi et bilde av hvordan skredet utviklet seg.

Tidspunktene og posisjonene i kartet viste at skredet hadde startet sør for boligområdet Nystulia og utviklet seg nordover.

Vått, mildt og telefritt – den utløsende årsaken

Flere av spekulasjonene i en tidlig fase handlet om i hvilken grad været kunne hatt noen påvirkning på utløsningen av skredet.

Værdata fra Meteorologisk institutt viste at det var enorme nedbørsmengder i Gjerdrum i månedene og dagene rett før skredet natt til 30. desember. NVE avviste imidlertid at været kan ha utløst katastrofen⁷.

Gjennom jevnlig samtaler med Inge Ryan, utvalgsleder for det regjeringsoppnevnte ekspertutvalget, fikk vi opplyst at NVE og Meteorologisk institutt hadde utarbeidet en rapport om vær- og føreforholdene i området før skredet.

På bakgrunn av disse opplysningene sendte RB en innsynsbegjæring til utvalgets sekretariat og fikk tilsendt rapporten «*Hydrometeorologiske forhold i forkant av kvikkleireskredet i Gjerdrum, desember 2020*».

⁶ <https://www.rb.no/dette-overrasker-utbyggeren-jeg-skjonte-ingenting-da-jeg-sa-skredet/s/5-43-1506726>

⁷

<https://www.rb.no/vardata-bekrefter-store-nedborsmengder-for-leirskredet-nve-avviser-sammenheng/s/5-43-1502323>

I rapporten kom det fram flere interessante konklusjoner: Høsten hadde vært den nest våtteste i området siden 1960-tallet, det var uvanlig mildt, lite/ingen tele og høy vannmetning i bakken.

– Én brikke i det store puslespillet vi jobber med, uttalte Ryan om rapporten.

Da utvalget presenterte sin rapport i september konkluderte de med følgende:

«I sum finner utvalget at den våte og uvanlig milde høsten, med tilførsel av mye vann i bakken i månedene før skredet, mest sannsynlig er den direkte utløsende faktoren for skredet som startet med én eller flere små utglidninger langs Tistilbekkens østside, i skråningen nedenfor Holmen.»

Først med skredgranskernes konklusjon

Mens Gjerdrum-utvalget forberedte sin presentasjon av rapporten 29. september i fjor, jobbet RB på spreng for å være først ute med nyheten om skredårsaken.

Mange måneders tett kildepleie viste seg å være gull verdt, da vi som første avis – 1 time før utvalget la fram sin konklusjon – kunne avsløre hovedinnholdet i rapporten:

«Akkurat slik RB kunne erfare tidligere onsdag peker det regjeringsoppnevnte ekspertutvalget i sin konklusjonen på at erosjon i Tistilbekken har vært den utløsende årsaken til raset. Skredgranskerne peker også på dårlig og manglende sikring langt tilbake i tid. I følge rapporten ble deler av bekken aldri steinsatt, samt at gamle rør skal ha røket. Dette skal ha ført til mye erosjon i kvikkleireområdet» skrev RB.

Gransking og etterforskning

5. februar 2021 ble et uavhengig ekspertutvalg oppnevnt av regjeringen⁸. Mandatet til utvalget bestående av sju personer var gjennom delrapport å finne årsaken til kvikkleireskredet og vurdere ansvarsdeling, regelverk og forvaltningspraksis. Delrapporten som skulle ta for seg årsaken skulle være klar i løpet av august, men ble utsatt til september.

I begynnelsen av januar startet Øst politidistrikt etterforskning av skredhendelsen⁹. Deres arbeid pågår fremdeles.

⁸ <https://www.rb.no/disse-skal-granske-skredkatastrofen-i-gjerdrum-forventer-at-vi-finner-arsaken/s/5-43-1518117>

⁹ <https://www.rb.no/han-leder-et-lite-team-med-ett-mal-a-undersoke-hva-som-utlost-leirskredet/s/5-43-1500505>

Etiske vurderinger

Samtidig som det ble lett etter savnede, 1.600 mennesker var evakuert og hele Norge var preget, jobbet RB med å finne årsaken til kvikkleirekatastrofen. Spesielt i den tidlige akuttfasen var det avgjørende å ta spesielt hensyn til mennesker i sjokk og sorg.

All vår dekning av mulige årsaksforhold måtte basere seg på fakta, åpne kilder og skriftlig dokumentasjon. Det har vært viktig å publisere saker som er etisk og journalistisk på trygg grunn, for ikke å skape unødig frykt, peke ut syndebukker på tynt eller feilaktig grunnlag eller bidra til spekulasjoner.

At skredgropa var et åsted, stengt av politiet i flere måneder, var også en faktor vi måtte ha med i våre vurderinger fra dag til dag.

I hele prosessen har RB vært raus med å tilby sitatsjekk. Dette for å unngå faktafeil og uriktigheter i sakene, men også som en kvalitetssikring på et relativt komplisert saksområde.

Redaktørkollegiet har hele tiden jobbet tett på reporterne og sørget for at alle hensyn er tatt før publisering.

Erfaringer

Å skulle håndtere enorme mengder dokumenter er krevende, spesielt for mindre redaksjoner. Ved å bruke intern kompetanse, samt hjelp fra konsern og ekstern konsulent, fant vi en metode som var helt avgjørende for å lage god, presis og avslørende journalistikk – på et komplisert fagfelt.

Metoden kan enkelt benyttes av andre og er overførbar til alle sakskomplekser med betydelig dokumentmengde. Metoden er allerede benyttet i andre saker i Romerikes Blad.

RB fikk tidlig erfare at ekspertmiljøet på geologi og geoteknikk er relativt lite i Norge. Vi intervjuet i tidlig fase flere eksperter på området, som også hjalp oss med å forstå språk og innhold i de mange rapportene. Men etter kort tid var flere av disse bundet opp av andre oppdrag. Eksempelvis ble Inger-Lise Solberg (NGU) og Steinar Nordal (NTNU) hentet inn til det regjeringsutnevnte Gjerdrum-utvalget og Gudmund Eiksund (NTNU) ble hyret inn som sakkyndig ekspert av politiet.

Det bør også nevnes at Gjerdrum kommune har vist en åpenhet som knapt noen kommune i krisetid har vist til tidligere. Det var svar å få nesten 24 timer i døgnet og som nevnt ble tusenvis av dokumenter sluppet kort tid etter hendelsen. Gjerdrum kommune har vunnet to åpenhetspriser i denne forbindelse.

Publiseringsliste

30. desember 2020:

<https://www.rb.no/store-endringer-utbygging-innsigelse-og-hoy-risikoklasse-dette-er-området-der-kvikkleireskredet-har-gatt/s/5-43-1496737>

5. januar 2021:

<https://www.rb.no/mange-biter-i-puslespillet/f/5-43-1501367>

8. januar 2021:

<https://www.rb.no/rapport-det-har-vart-en-okende-tendens-til-erosjon-graving-i-disse-bekkene-i-takt-med-at-ask-sentrum-har-blitt-urbanisert/s/5-43-1503679>

12. januar 2021

<https://www.rb.no/skogen-som-forsvant/s/5-43-1503655>

18. januar 2021:

<https://www.rb.no/bestilte-kartlegging-fa-ar-for-skredet-ble-anbefalt-a-folge-opp-rasut-satte-omrader/s/5-43-1506401>

21. januar 2021:

<https://www.rb.no/massive-terrenginngrep-i-skredområdet-for-a-bedre-stabiliteten-i-g-runnen-professor-peker-pa-faktorer-som-kan-ha-motsatt-effekt/s/5-43-1509237>

7. mars 2021:

<https://www.rb.no/ga-klarsignal-til-bygging-i-skredområdet-uten-pakrevd-vurdering-kommunen-innrommer-feil/s/5-43-1532845>

14. april 2021:

<https://www.rb.no/dette-skjedde-i-de-dramatiske-minuttene-da-raset-gikk-kan-gi-skredgranskerne-viktige-svar-i-jakten-pa-arsaken/s/5-43-1552084>

24. juni 2021:

<https://www.rb.no/slik-jobber-skredgranskerne-for-a-finne-arsaken-narmer-oss-veldig-en-konklusjon/s/5-43-1587988>

26. august 2021:

<https://www.rb.no/kontrakt-avslorer-slik-har-ekspertene-undersokt-grunnforholdene-i-rasområdet/s/5-43-1625813>

29. september 2021:

<https://www.rb.no/dette-er-arsaken-til-gjerdrum-skredet/s/5-43-1650800>